

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus lasten luontosuhteen
tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Pohjonen Juulia

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto

2024

Sosionomi (AMK)
Sosiaaliala

Tekijä	Juulia Pohjonen	Vuosi	2024
Ohjaaja(t)	Tarja Jussila		
Toimeksiantaja	Lapin Ammattikorkeakoulu		
Työn nimi	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus lasten luontosuhteen tukemisesta varhaiskasvatuksessa		
Sivumäärä	34 + 2		

Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä lasten luontosuhteen tukemiseen varhaiskasvatuksessa ja innostaa varhaiskasvattajaa kokeilemaan erilaisia luontolähtöisiä menetelmiä avoimin mielin. Green Care on termiltään melko uusi ja kiinnostava trendi myös varhaiskasvatuksen saralta, joiden yhteistyöstä tutkittua tietoa on vähän. Tuon opinnäytetyössäni nykyaikaista tietoa varhaiskasvattajille, miksi ulkoilmassa tapahtuva oppiminen on tärkeää ja sitä tulisi olla enemmän. Kirjallisuuskatsauksesta voidaan havaita, että henkilöstön kouluttautumisella on ollut huomattava vaikutus toiminnan rikastamiseen ja oppimisympäristöjen moninaistamiseen. Olen itse aina viihtynyt metsässä ja hakeudun sinne myös aikuisiällä. Teimme paljon telta- ja kalastusretkiä luontoon ja marjastimme perheessäni joka vuosi kun olin lapsi. En kuitenkaan muista, että olisimme tehneet metsäretkiä varhaiskasvatuksessa. Olen huomannut itsessäni, että hakeudun luontoon tänä päivänäkin. Se rauhoittaa minun mieleni heti, jos jokin stressaa minua. Minua varhaiskasvattajana alkoi kiehtomaan ajatus siitä, miten lapsen luontosuhdetta voidaan tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta lapsikin hakeutuisi luontoon aikuisena ja haluaisi pitää siitä huolta. Entä miten lapsi hyötyy siitä, kun hänet viedään ulkoilmaan oppimaan tai vaan olemaan ja leikkimään. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antoi minulle paljon vastauksia edellä pohtimaani, toivottavasti se antaa niitä myös sinulle.

Avainsanat: ympäristökasvatus, luontosuhde, Green Care, varhaislapsuus ja varhaiskasvatus

Bachelor of social studies
Social services

Author	Pohjonen Juulia	Year	2024
Supervisor(s)	Tarja Jussila		
Commissioned by	Lapland University of Applied Sciences		
Title	Descriptive literature review of childrens' nature relationship		
Number of pages	34 + 2		

The purpose of this thesis was to find updated and the most recent knowledge of, how project-collaboration can support children's nature relationship in early childhood education and inspire early childhood educators to try different nature-origin methods with an open mind. The term Green Care is quite new and an interesting trend also in early childhood education -field, which is studied very little. In this thesis I will disclose current knowledge to early childhood educators, why is learning outdoors important and why there should be more of it. In this literature review it can be discovered, that employees educating has an impact to flourish the activity and to diversify the learning environments. I have always thrived in the forest and as myself I still do go to the woods as an adult. We used to make a lot of camping- and fishing trips and we also picked wild berries every year when I was a child. I don't remember that we ever made forest trips in childcare. I have noticed that I still always tend to seek to go to the forest. It calms my mind immediately, if something stresses me. As an early childhood educator, I started to wonder how to support childrens' nature relationship as early as possible, so that the children would also want to go to the woods as a grown up and take care of it. And how the children benefit from it, when he or she is taken outside to learn or to be and play. This descriptive literature review gave me a lot of answers, hope it gives them also to you.

Keywords: environmental education, nature relationship, Green Care, early childhood and early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	2
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	3
3.1 Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus eli narratiivinen kirjallisuuskatsaus.....	3
3.2 Aineiston hankinta ja poissulkukriteerit.....	4
4 LUONTO ON OSA IHMISTÄ.....	6
5 LUONTOLÄHTÖISYYDEN TUKEMISEN MERKITYS VARHAIS- LAPSUUDESSA.....	8
5.1 Luontosuhteen merkityksestä lapselle.....	8
5.2 Nykypäivän lapsi uhkaa vieraantua luonnosta.....	9
5.3 Luonnon hyvinvointivaikutukset.....	11
6 LUONTO YMPÄRISTÖN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA.....	14
6.1 Ympäristökasvatus ja luonto oppimisympäristönä	14
6.2 Jokaisen oikeudet Suomessa.....	16
7 TOIMIVIA TOTEUTUKSIA HANKKEIDEN MUODOSSA.....	18
7.1 Ilo kasvaa ulkona -hankkeen kaupunkiviljelymalli.....	18
7.2 Liperin kunnan varhaiskasvatuksen moninaisia Green care -menetelmiä hankkeen myötä.....	20
7.3 Päiväkoti Siilinpiilon metsäkylpy Siilipolku -hankepilotti.....	23
7.4 Forssan seudun päiväkotien Green Care -klusterihanke toi eri toimijat yhteen.....	25
8 POHDINTA.....	28
8.1 Johtopäätökset.....	28
8.3 Eettisyys ja luotettavuus.....	32

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheeni on lasten luontosuhteen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoitus on tuoda nykyaikaista tietoa varhaiskasvattajille, miksi ulkoilmassa tapahtuva oppiminen on tärkeää ja sitä tulisi olla enemmän. Esittelen opinnäytetyössä mitä konkreettisia hyötyjä luontolähtöisistä menetelmistä on lapselle, kuin itse kasvattajallekin. Haluan työlläni kiteyttää ulkoilun ilon, sen hyödyt ja tuoda varhaiskasvattajien tietoisuuteen, kuinka monenlaisilla tavoilla luontoa voidaan hyödyntää. Mikäli lapsi ei saa luontolähtöisiä kokemuksia varhaisella iällä, hänelle ei muodostu suhdetta siihen ja vähitellen etäänny siitä (Wahlström & Juusola 2017, 12). Kirjallisuuskatsaukseni aihe syntyi aidosta huolesta, että Suomessa enemmistö lapsista elää nykypäivänä kaupungissa tai taajamissa rakennetussa ympäristössä ja teknologian yleistymisen myötä on katoamassa syvä tietoisuus siitä, että ihminen on osa luontoa ja on siten riippuvainen siitä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten mahdollisuudet liikkua luonnossa ovat vähentyneet. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 65, 70–71). Luontosuhteen tukeminen varhaiskasvatuksessa on merkittävää ja olen koonnut opinnäytetyöni sen ympärille – miksi se on tärkeää ja miksi sitä tulisi tukea mahdollisimman varhaisesta iästä alkaen. Luonnonvarakeskuksen (Luke 2023) mukaan Suomessa metsää on 26,3 miljoonaa hehtaaria, joka on 86% maan pinta-alasta. Metsät ja metsäiset alueet ovat usein kiven heiton päässä. Sen minkä voimme tehdä sisällä opetustiloissa, voimme usein tehdä myös ulkona. Se vaatii kasvattajalta tietoa ympäristökasvatuksen hyödyistä ja menetelmistä, sekä vähän soveltavaa ajattelutapaa. Tämä on samalla oodi omalle voimavarojen lähteelle – luonnolle ja haluan haastaa kaikki varhaiskasvattajat ulos oppimaan ja ihmettelemään omien ryhmiensä kanssa. Varhaiskasvatuksen sosionomin näkökulmasta aihe on olennainen ja tätä päivää, luontolähtöisten menetelmien nosteessa sekä hyödyllinen varhaiskasvatuksen kentälle.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TUTKIMUSKYSYMYS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: “Miksi luontosuhteen tukeminen on merkityksellistä varhaislapsuudessa?”. Lähestyn aihetta varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa mahdollisimman nykyaikaista tietoa luontolähtöisten menetelmien hyödyistä lapselle ja varhaiskasvatusryhmälle.

Opinnäytetyön tavoite on tuoda tietopaketti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen muodossa edellä esitettyyn tutkimuskysymykseen, joka tuo tietoa varhaiskasvattajalle itselleen, miksi lapsen luontosuhteen tukeminen on merkittävää. Esittelen kattavaa teorian tietoa, jolla perustelen tiedon sekä esittelen myös esimerkkejä toimivista luontolähtöisistä kokonaisuuksista; miten luontolähtöisyyttä tuetaan ja millaisia hyötyjä siitä on saatu. Nämä esimerkit ovat toteutettuja luontolähtöisiä hanke-esimerkkejä. Lopuksi esittelen loppupäätelmän esitetystä. Tarkoitukseni on teorian tiedon myötä tuoda tietoa luontosuhteesta, ympäristökasvatuksesta, luonnon terveyshyödyistä sekä koota tuotos konkreettisin esimerkein miten tuetaan lapsen luontosuhdetta. Teorian myötä asioita on helpompi tuoda käytäntöön, koska tiedämme miksi asioita tehdään ja miksi ne ovat merkittäviä myös pedagogisesta näkökulmasta.

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus eli narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen metodi on tutkia jo tutkittua tutkimusta. Jotta tämän voi tehdä tarvitaan laajasti tutkittua tietoa ja tieteellistä kirjallisuutta. Kirjallisuuskatsauksessa kootaan tietoa aiheesta ja kehitetään teoriaa. Näistä saadut tulokset ovat perustana uudelle tutkitulle tiedolle. Merkityksellistä on tutkittavan tiedon laatu ja sen riittävyys. Kiinnitän tähän erityistä huomiota omassa kirjallisuuskatsauksessani, jotta tutkimuksesta tulee laadukas. Olen valinnut tutkimusmetodiksi kirjallisuuskatsauksen, koska tarkoitukseni on tehdä tutkimustyö jo kirjoitetusta tiedosta ja rakentaa kattavaa kuvaa lapsen luontosuhteen tukemisen merkityksestä kokonaisuudessaan. Tämä metodi tukee tiedon tuottamista, koska se tiivistää laajoja kokonaisuuksia tuottaen uutta ja nykyaikaista tietoa varhaiskasvattajille ja tuottaa uusia ja toimivia menetelmiä luontolähtöisesti. Tämä on yhteenveto aiheesta, johon on tuotu olennaista tietoa tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Kirjallisuuskatsaukselle tyypillisesti tuotos sisältää myös kriittistä arviointia. (Salminen 2023, 1–5.)

Metodin avulla on tarkoitus tiivistää olemassa oleva ja olennainen tieto aihepiirissä sekä tehdä keskeiset johtopäätökset ennalta asetettuun tutkimuskysymykseen. Katsauksen tavoite on kriittisesti tarkasteltu kokonaiskuva. Menetelmässä yhdistyy ennalta suunniteltu järjestelmällinen tutkimusten hakeminen, niiden valikointi ja kriittinen lukeminen ja niiden arviointi, muistiinpanojen tekeminen alkuperäisistä tutkimuksista, tutkimusanalyysi eli tiedon vertailu sekä yhdistäminen uuden tiedon tuottamiseksi. (Vilkkä 2023, 11–13.) Jotta kirjallisuuskatsauksessa on vain olennaista tietoa, tulee rajata, mihin kirjoihin perehdytään. Kirjallisuuskatsauksessa kuvataan tarkasti mm. avainsanat, haku- ja valintakriteerit, käytetyt tietokannat ja niitä koskevat perustelut sekä kriittisesti tarkastellut hakutulokset. (Fan. ym. 2022, 50–52 & Machi & McEvoy 2022, 5.) Tämänlainen arviointi määrittää myös

kirjallisuuskatsauksen laajuuden sekä tutkimuksen laadukkuuden ja luotettavuuden.

Opinnäytetyö on kuvaileva eli narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksen menetelmää sovelletaan laajasti humanistisessa tutkimuksessa. Tämä lähestymistapa ei keskity niinkään ilmiön yleisyyden selvittämiseen, vaan pyrkii hahmottamaan, mitä kyseisestä ilmiöstä tiedetään, mitkä käsitteet siihen liittyvät ja miten nämä käsitteet ovat keskenään yhteydessä. Narratiivisen katsauksen avulla voidaan tiivistää ja järjestää aiempaa tutkimusta kokonaisvaltaisesti, mikä mahdollistaa uusien näkökulmien esiintuomisen ja epäyhtenäisen tiedon järjestämisen systemaattiseksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on syventää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja kuvata tämä ymmärrys argumentoiden vakuuttavasti ja loogisesti. Tutkijan tietämys kasvaa tutkimusaineistoon perehtymisen myötä, ja kirjallisuuskatsaus tarjoaa vapauden tiedonhankinnassa ja aineiston valinnassa. Tämä lähestymistapa mahdollistaa tutkijan intuition seuraamisen ja perustuu tutkijan omien oivallusten merkitykseen, kun hän yhdistää aineistosta saamansa tiedot. Tutkimuskysymys voi myös tarkentua tutkimusprosessin aikana. (Kangasniemi ym. 2013, 293–295; Salminen 2011, 7.)

3.2 Aineiston hankinta ja poissulkukriteerit

Omassa kirjallisuuskatsauksessa hakusanoina on toistuneet seuraavat: ympäristökasvatus, luontosuhde, Green care, varhaislapsuus ja varhaiskasvatus. Näiden ympärille kirjallisuuskatsaus onkin lähtenyt rakentumaan pala palalta. Olen lähtenyt valitsemaan nykyaikaista tietoa, joten poissulkukriteerinä 10 vuotta vanhempia teoksia ei oteta tarkastelun kohteeksi. Poikkeuksena 2014 luvun teos, jossa viitataan viittaukseen vuodelta 2004, koska tieto on edelleen validia tietoa tänä päivänä, eikä tätä ole kumottu. Opinnäytetyössä ei voi myöskään viitata muihin opinnäytetöihin tai graduihin, joten ne ovat myös poissuljettuja aineistoja. Olen myös poissulkenut englanninkieliset teokset lähinnä ajan säästämiseksi, koska teosten kääntäminen ei sovi aikatauluuni. Hakukoneena olen hyödyntänyt kirjaston Finna-

verkkopalvelua, joka kattaa kirjaston aineiston sekä Google-hakukonetta sopivien hankkeiden löytämiseen.

4 LUONTO ON OSA IHMISTÄ

Luonto on osa meitä, kehomme rakennusaineissa, hengitysilmassa, ravinnossamme ja ihmisen rakentamassa ympäristössä. Me emme elä ilman kasvien tuottamaa happea tai ravintoa. (Willamo 2004, Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18.) Ihmisen alkuperäinen koti on luonto. Ihminen on sopeutunut luonnossa elämiseen noin viiden miljoonan vuoden ajan ja luonto on ollut vahvasti vaikuttamassa ihmisen kehitykseen ja geneettisen perimän muovautumiseen. Ihmisen aivot, fysiologia ja toiminta ovat sopeutuneet luontoympäristöön. Ihminen on oppinut aistimaan, kokemaan ja tulkitsemaan luonnon ilmiöitä, sään vaihteluita ja luonnon vaaroja. Se on ollut merkittävää henkiinjäämisen kannalta. (Arvonen 2017, 15.) Luonto on voimakas ja ihminen tulee aina olemaan sen armoilla.

Luonnossa aistit herkistyvät kuulemaan, näkemään, tuntemaan ja haistamaan, sen takia luonnossa on nautittu hyvän olon tunteesta vuosituhansien ajan (Arvonen 2017, 16). Kirkkaan siniset kalaisat järvet, kimaltava pakkashanki, syvän vihreät mäntymetsät, vapaana virtaava tunturilta liplattava purovesi ja koskien pauhu lumoavat niitä katsovan. Kaamostaivaan leiskuvat värit tai pakkasen kirkastama tähtitaivas, jossa tanssivat vihreää loimuavat revontulet monesti pysäyttävät meidät kuvaamaan taivaanrantaa mykistyneenä. Kevätauringon ensi säteet ja linnun liverrys herättää iloa, vaikka emme välttämättä huomaa mistä tunnetila latautuu (Arvonen 2017, 16).

Tutkimusten valossa on havaittu, että ihmisen aivoissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeksi 10 000 vuotta sitten. Aivojen syvimät kerrokset reagoivat ympäristöön ja sen tuottamiin ulkoisiin ärsykkeisiin edelleen pääpiirteissään samalla tavalla kuin kivikaudella. Luontoympäristön herättämien automaattisten, tunteenomaisten arviointien on osoitettu syntyvän jopa 0,2 sekunnissa. Tämä osoittaa, että ihmisen aivot ovat sopeutuneet tutkimaan luontoympäristöä. Nykyajan luonnossa liikkuvankin valppaus käynnistyy automaattisesti vuosituhansien muokkaamien geenien ja toimintatapojen viisaudella. On myös

todettu, että luonnossa aivot napsauttavat päälle kaikki on hyvin -tilan helpommin kuin rakennetussa ympäristössä. (Arvonen 2017, 16.)

5 LUONTOLÄHTÖISYYDEN TUKEMISEN MERKITYS VARHAISLAPSUUDESSA

5.1 Luontosuhteen merkityksestä lapselle

Luontosuhteen käsite viittaa lapsen suhteeseen luonnonmukaiseen ympäristöön ja hänen kykyinsä ymmärtää siellä tapahtuvia ilmiöitä. Tämän suhteen muodostumisessa keskeistä on ihmisen vuorovaikutus luonnon, ympäristön, yksilön ja yhteisön välillä. Ympäristösuhde ei kehity, ellei lapsella ole mahdollisuutta viettää riittävästi aikaa erilaisissa luonnonmukaisissa ympäristöissä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66.)

Sikiö alkaa jo kohdussa saada ensikosketuksia ympäröivään maailmaan äitinsä liikkeiden ja rytmien kautta. (Cantell 2011). Ympäristösuhtemme rakentuu vahvasti kokemuksistamme ja niihin liittyvistä muistoista. Aistiemme kautta koettavat ympäristökokemukset ovat keskeisessä roolissa, sillä ne ovat väylä ulkomaailmaan ja kehomme sisäiseen tilaan. Tämän vuoksi uskotaan, että aistien kokemuksilla on suora vaikutus tunne-elämäämme ja sitä kautta myös ympäristöherkkyyteemme. Ympäristöherkkyys puolestaan luo pohjan ympäristö- ja luontosuhteellemme. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 67.)

Terveen ympäristösuhteen keskeisiä etuja ovat fyysinen ja psyykinen hyvinvointi sekä sosiaalinen kyvykkyys. Luonnonläheisessä ympäristössä, kuten metsässä, liikkumisen määrä lisääntyy huomaamatta. Tämä edistää karkeamotoristen taitojen kehittymistä, keskittymiskyvyn parantumista sekä itsenäisyyden ja omatoimisuuden lisääntymistä. Lapsi oppii huolehtimaan sekä toisista ihmisistä että ympäristöstään, ja hän oppii myös kehittämään sinnikkyyttä ja sietämään pettymyksiä. Ympäristösuhteen vahvistuessa lapsella on enemmän aikaa ajattelulle ja havaintojen tekemiselle. Elämyksien ja kokemusten kautta lasten keskinäinen yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä vahvistuu. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68.)

Ympäristöherkkyys pohjautuu kokemuksiin, elämyksiin ja havaintoihin perustuvaan tunnetäyteiseen ja empaattiseen suhteeseen ympäristöön. Erityisesti lapsuus on avainasemassa ympäristöherkkyiden kehittämisessä. Kun lapsi oppii arvostamaan jotain ympäristöään jo varhain, hän hyvin todennäköisesti haluaa suojella sitä myös aikuisena. Tällainen ajattelutapa kannustaa tekoja, jotka ovat sekä ihmisen että luonnon hyvinvoinnin kannalta merkittäviä ja tärkeitä. Siksi lasten ympäristökasvatuksen tulisi sisältää runsaasti menetelmiä, jotka vahvistavat ympäristöherkkyttä ja rohkaisevat lasten läsnäoloa luonnossa. Lapsen ympäristöherkkyys vahvistuu entisestään, kun hänelle annetaan mahdollisuus kokea ja tutkia ympäristöään. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68.)

5.2 Nykypäivän lapsi uhkaa vieraantua luonnosta

Ihminen on elänyt melko vähän aikaa rakennetussa ympäristössä. Nämä ympäristöt ovat vielä suhteellisen vieraita ihmisen fysiologisille ja automaattisille elintoiminnoille verrattuna luontoympäristöön. (Arvonen 2017, 17.) Teknologian yleistymisen myötä on kuitenkin hiljalleen hävinnyt se syvä ymmärrys siitä, kuinka olemme riippuvaisia luonnosta ja kuinka syvällä tämä yhteys on olemassaolossamme. Ihminen on osa luontoa ja siitä erkaantuminen voi johtaa erilaisiin negatiivisiin seurauksiin, kuten psyykkiseen ja fyysiseen pahoinvointiin, levottomuuden lisääntymiseen ja väsymykseen. (Wahlström & Juusola 2017, 12).

Suomessa enemmistö lapsista elää kaupungeissa tai taajamissa rakennetussa ympäristössä. Richard Louvin (2005) mukaan suuremmissa kaupungeissa lapsilta puuttuvat mahdollisuudet leikkiä vapaasti luonnonmukaisissa ympäristöissä. Tutkimukset osoittavat, että lasten mahdollisuudet viettää aikaa luonnossa ovat heikentyneet. Louv on erityisen huolestunut siitä, miten lasten yhteys luontoon katkeaa ja millaisia seurauksia tämä katkeaminen voi aiheuttaa lapsen kehitykselle. Hänen mukaansa lapsen on tärkeää kokea suoraa fyysistä kontaktia luonnon kanssa, sillä se tarjoaa ainutlaatuisia elämyksiä ja oivalluksen

hetkiä. Myös muut tutkimukset tukevat Louvin näkemyksiä siitä, että vähäinen vuorovaikutus luonnon kanssa voi heikentää lasten kykyä havainnoida ympäristöään. Se voi myös lisätä tarkkaavaisuushäiriöiden riskiä sekä fyysisiä ja psyykkisiä ongelmia, kuten masennusta. Kun lapset viettävät enemmän aikaa sisätiloissa, heidän tutkimusalueensa supistuu ja luontainen uteliaisuus ja ihmettelyn määrä vähenevät. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 65, 70–71, Louv 2005.) Tämä korostaa luontokokemusten merkitystä lasten terveelle kehitykselle ja hyvinvoinnille. Kun lapset viettävät entistä vähemmän aikaa luonnossa, varhaiskasvatuksen rooli ympäristökokemusten tarjoana korostuu.

Lasten luonnosta erkaantumista pohtii myös Mervi Juusola teoksessa *Vihreä hoiva ja voima* ja kertoo, että terveydenhoitajat ovat havainneet viimeisen kymmenen vuoden aikana, että lapset eivät enää tunnista lehmää, possua ja muita maatilalla eläimiä lastenneurologien neurologisen kehityksen arviointitehtävissä. Tätä kyseistä ongelmaa ei ollut vielä 1990-luvulla. (Suomi, Juusola & Anundi 2016, 7.)

Lasten ympäristöherkkyyden katoaminen olisi suuri menetys. Jos ihmisellä ei ole henkilökohtaista kosketusta tai tunnesidettä luontoon, hänen taipumus tuntea myötätuntoa tätä kohtaan on vähäisempi. Kun lapsi oppii ymmärtämään, että jokainen – niin ihmiset, kasvit kuin eläimetkin – on omalla tavallaan ainutlaatuisia, se vahvistaa kunnioitusta omaa itseä, muita ja luontoa kohtaan. Tämä ymmärrys auttaa lapsia arvostamaan elämän monimuotoisuutta ja näkemään itsensä osana laajempaa kokonaisuutta, mikä on perusta syvälle yhteenkuuluvuuden tunteelle ja vastuullisuudelle ympäröivää maailmaa kohtaan. (Wahlström & Juusola 2017, 11.) Metsästä ei löydy kahta samanlaista koivua tai männynkäpyä. Samalla tavalla kun ihminen on ainutlaatuinen ja ainutkertainen, on myös luonto. Mitä herkempi ihminen on suhteessa ympäristöön, sitä suurempaa on myötätuntoisuus (Wahlström & Juusola 2017, 11).

Ihmisen elämä on kiinteästi sidoksissa maapalloon, sen eliöstön ja ilmakehän hyvinvointiin. Valitettavasti tämä tosiasia saattaa unohtua teknologiapainotteisessa maailmassa. Jos lapsen yhteys luontoon on etäinen,

myös ympäristönsuojelun tärkeys voi hämärtyä. Siksi ympäristökasvatuksen tulisi keskittyä enemmän kuin pelkästään tiedon opettamiseen – se tulisi tarjota myönteisiä ja syvällisiä kokemuksia luonnosta. Lapsen tulisi saada kehittää sellainen suhde luontoon, jota hän haluaa vaalia ja suojella tulevaisuudessa. (Wahlström & Juusola 2017, 13).

5.3 Luonnon hyvinvointivaikutukset

Lasten luonnossa vietetyn ajan vähenemisen rinnalla tarve luonnonmukaisille ympäristöille on kasvanut entisestään. Nykypäivän arjen ollessa täynnä kognitiivista kuormitusta ja stressiä, lapset tarvitsevat aikaa luonnollisissa ympäristöissä enemmän kuin koskaan aiemmin. (Wahlström & Juusola 2017, 8). Käsittelen seuraavassa kappaleessa luonnon hyvinvointivaikutuksia.

Luontoyhteys on yhtä merkittävä hyvinvoinnin kannalta kuin säännöllinen liikunta ja terveellinen ruokavalio. Tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisen hyvinvointi paranee merkittävästi, kun vietämme aikaa luonnossa, ja vastaavasti heikkenee, kun olemme siitä erossa. Amerikkalainen biologi E. O. Wilson oli vakuuttunut siitä, että ihmisillä on biologinen tarve kokea yhteys luontoon, koska olemme kehittyneet luonnon keskellä ja luonto on olennainen osa ihmisen DNA:ta. Hän esitti biofilian hypoteesin, jonka nimi tulee kreikan kielestä ja tarkoittaa "rakkautta elämään ja koko elolliseen maailmaan". Tämän hypoteesin mukaan ihmiset ovat luonnostaan kiintyneitä asioihin, jotka pitävät meidät elossa ja edistävät hyvinvointiamme. (Dr. Li 2018, 14.) Samoin ihminen hakeutuu luontoon, koska sillä on parantavia vaikutuksia.

Pienikin luonnossa vietetty hetki parantaa siis hyvinvointia. Japanilainen tohtori Qing Li on tutkinut metsän vaikutuksia hyvinvointiin perusteellisesti. Hänen tutkimuksensa ovat osoittaneet, että metsähetket auttavat ihmisiä palautumaan nykyhetkeen, vähentävät stressiä ja edistävät rentoutumista. Metsässä vaeltaminen vaikuttaa myös myönteisesti sinnikkyYTEEN ja väsymykseen, samalla

kun puut kirkastavat ajatuksia, lisäävät luovuutta ja tekevät meistä ystävällisempiä ja anteliaampia. Lisäksi tutkimukset ovat osoittaneet, että jopa lyhyt altistuminen vihreälle väriä sisältävälle ympäristölle voi parantaa luovuutta sekä verbaalisessa että visuaalisessa työskentelyssä. Metsässä kävellessämme hengitämme myös maaperässä esiintyvää *Mucobacterium vaccae* -bakteeria, joka on osoittautunut yleisesti mielihyvää lisääväksi tekijäksi. Tämä bakteeri vahvistaa ihmisen immuunijärjestelmää ja edistää onnellisuuden tunnetta. Voimme saada annoksen *Mucobacterium vaccae* -bakteeria esimerkiksi työntämällä sormemme multaan. (Dr. Li 2018, 76, 102–103; Leppänen & Pajunen 2019, 162.)

Luonto ympäristönä tarjoaa mahdollisuuden rauhoittumiseen, rentoutumiseen, virkistäytymiseen, itsetunnon vahvistumiseen, minäkuvan selkiintymiseen ja stressioireiden helpottumiseen (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012). Ihmisten on myös havaittu toipuvan nopeammin sairauksista ja tarvitsevan vähemmän kipulääkitystä, kun heillä on ollut mahdollisuus katsella luontomaisemaa tai sitä esittävää luontokuvaa (Sitra & Green Care Finland ry. 2013).

Exeterin yliopiston tutkimus on osoittanut, että puiden myönteinen vaikutus henkiseen hyvinvointiin kestää kauemmin kuin lyhytkestoiset ilon hetket, kuten palkankorotus. Stanfordin yliopiston tutkimus puolestaan korostaa luontokävelyn hyödyllisyyttä ongelmanratkaisussa. Heidän tutkimuksensa osoittaa, että luonnossa kävely vähentää ahdistusta ja muita negatiivisia tunteita samalla kun lisää positiivisia ajatuksia. Utahin ja Kansasin yliopistojen tutkimukset tukevat tätä, osoittaen että luonnossa vietetyt päivät parantavat mitattavasti kognitiivisia kykyjä. Tutkimustulosten mukaan luonnossa oleminen voi lisätä ongelmanratkaisukykyä ja luovuutta jopa 50 prosenttia. (Dr. Li 2018, 104–106, 115; Leppänen & Pajunen 2019, 162.)

Suomessa noin 5 prosenttia lapsista kärsii aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriön oireista, kuten ylivilkkaudesta ja keskittymiskyvyttömyydestä. Tämä johtuu usein häiriöstä tarkkaavaisuutta säätelevissä hermostoverkostoissa, joko niiden kehityksessä tai toiminnassa tapahtuvasta poikkeavuudesta. Arviolta

kahdella kolmesta häiriö jatkuu aikuisikään asti, ja joskus häiriö voidaan diagnosoida vasta aikuisiällä. On havaittu, että näiden oireiden lievittyminen on merkittävää vain 20 minuutin mittaisen luontokäynnin jälkeen. (Leppänen & Pajunen 2019, 145.)

Illinoisin yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan 20 minuutin kävely puistossa voi parantaa ADHD-piirteisen lapsen keskittymiskykyä yhtä paljon kuin ADHD-lääkkeet. Lisäksi samassa yliopistossa suoritetussa tutkimuksessa arvioitiin 50 erilaisen aktiviteetin vaikutusta lasten kognitiiviseen suorituskäyttöön, ja tutkimukseen osallistui 452 perhettä. Tulokset osoittivat, että luontoympäristössä tapahtuvat aktiviteetit vahvistivat lasten suorituskäyttöä eniten. ADHD-piirteisten lasten parempi viihtyminen ja keskittymiskyvyn paraneminen luonnossa voi osittain johtua siitä, että heidän aivonsa ovat luolamiehen aivoja vahvemmat, kun taas heillä voi olla haasteita kognitiivisessa prosessoinnissa. Luonnossa ihminen voi käyttää luolamiehen aivoja, jolloin ne saavat lepoa ja virkistystä. (Wahlström & Juusola 2017, 8).

Voi siis todeta, että useat tutkimukset antavat positiivista näyttöä luonnon parantavista vaikutuksista hyvinvointiin ja terveyteen. Mikä onni onkaan, että varhaiskasvatusyksiköt sijaitsevat monesti aivan metsien yhteydessä ja luonnonmukaisiin paikkoihin pääsee matalalla kynnyksellä. Jo pelkästään metsään meneminen aktivoi ja virkistää. Oppimisympäristönä se tarjoaa kuitenkin moninaisia mahdollisuuksia hyödyntää sitä.

6 LUONTO YMPÄRISTÖN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA

6.1 Ympäristökasvatus ja luonto oppimisympäristönä

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa lapsista elämäntavoiltaan vastuullisia kansalaisia, jotka välittävät luonnosta ja ympäristöstä sekä huolehtivat niistä. Tavoitteena on, että lapsilla olisi omakohtainen ja terve suhde luontoon, ja he olisivat herkkiä ympäristön ilmiöille. Parhaimmillaan ympäristökasvatus yhdistää syvällisen tiedon, toiminnan ja tunteiden integraation, mikä auttaa lapsia ymmärtämään ympäristökysymyksiä kokonaisvaltaisesti ja motivoi heitä toimimaan kestäväen tulevaisuuden puolesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 66.; Wahlström & Juusola 2017, 13).

Liisa Ahonen kirjoittaa teoksessaan Vasun käyttöoppaassa varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta ympäristökasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman (Vasu 2016, 45.) mukaan ympäristökasvatuksessa korostuvat kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja ympäristön puolesta toimiminen. Tärkeä osa ympäristökasvatusta on lapsen luontosuhteen vahvistaminen ja hänen ohjaamisensa vastuulliseen toimintaan erilaisissa ympäristöissä. Tähän sisältyy kestäväen elämäntavan edistäminen ja siihen liittyvien taitojen opettaminen, kuten ympäristöä säästävien valintojen tekeminen. Ympäristökasvatuksen osana on myös luonnon ilmiöiden havainnointi eri vuodenaikoina sekä eläin- ja kasvilajien tunnistaminen. Lisäksi siihen kuuluu rakennetun ympäristön tutkiminen, mikä tarkoittaa esimerkiksi rakennuksia, tieverkostoja, viljelysmaita ja hoidettuja rantoja. Ohjauksessa keskeistä on kunnioittava lähestymistapa luontoon, sen kasvillisuuteen ja eläimiin. Varhaiskasvatussuunnitelman ympäristökasvatus kattaa laajan kokonaisuuden ja tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia pedagogiseen toimintaan. (Ahonen 2017, 257–258.)

Laadukas ympäristökasvatus pyrkii selittämään konkreettisesti, miksi tietyt asiat tehdään, sillä tämä jää paremmin lasten mieleen. Kun lapset ymmärtävät syyn tekojen takana, heidän on helpompi ohjata myös omaa toimintaansa. Tavoitteena on varmistaa, että lapset todella ymmärtävät, miten esimerkiksi sähkön tai veden säästäminen liittyy ympäristön suojeluun tai miksi kierrättäminen on tärkeää. On tärkeää välttää maalaamasta kauhukuvia ja edetä lapsentasoisesti. Yksi konkreettinen esimerkki voisi olla kompostilaatikoiden käyttö. Lapsille voitaisiin näyttää, että ruoantähteet hajoavat nopeammin kompostissa kuin muovipussi, mikä opettaa heille konkreettisesti kierrättämisen periaatteita. Kun lapset oppivat näitä asioita jo varhain, heidän on todennäköisempää jatkaa niiden toteuttamista myös aikuisina. (lainaten Ahonen 2017, 258–259.)

Hyvä varhaiskasvattaja tekee ympäristökasvatuksesta hauskaa ja innostavaa. Luonto tarjoaa upeat puitteet oppimisympäristöön, jonka syövereissä lapset voivat kehittää monipuolisesti motorisia-, matemaattisia-, kielellisiä- ja leikkitaitojaan. Miksi tutustua lintuihin vain kirjojen avulla, kun voimme mennä ulos ja havainnoida niitä omin silmin? Kopiot kirjojen kappaleista mukaan ja ulos havainnoimaan ja oppimaan! Ulkona ruoka maistuu aina paremmalta, ja päiväunien aikaan voimme rentoutua sammaleella tehtävien harjoitusten avulla. Tietenkin tulee ottaa huomioon lasten ikätaso näitä korvaavia toimintoja valittaessa. Metsässä mielikuvitus, ongelmanratkaisukyky ja luovuus saavat tilaa kukoistaa. Sen sijaan, että ottaisimme metsään valmiita leluja, voimme hyödyntää metsän tarjoamia mahdollisuuksia ja luoda leikit ja aktiviteetit luonnonmateriaaleista. (lainaten Ahonen 2017, 260–261.)

Luonnossa voi oppia lähes kaiken, mitä sisälläkin, mutta sisällä ei voi oppia sitä kaikkea, mitä luonto tarjoaa. Luonto rikastuttaa oppimista tarjoten monipuolisia kasvatuksellisia ja opetuksellisia hetkiä. Autenttisessa luontoympäristössä lapset voivat kokea elämyksiä ja kokemuksia, jotka jättävät syvän muistijäljen ja voivat vaikuttaa heidän oppimiseensa pitkään. Luonto voi toimia vain taustana, jolloin ympäristöä ei lähdetä hyödyntämään toiminnassa. Toiminta on tällöin hyvinkin samanlaista kuin sisälläkin. Otetaan esimerkiksi oppituokio väreistä, jossa oppimateriaalina toimivat valmiit sisältä tuodut värikortit. Toisaalta taas luonto voi

toimia todellisena oppimisympäristönä tarjoten moninaisen värikirjon ympäri vuoden, jolloin värit voidaan oppia luonnollisessa ympäristössään. Samalla voi oppia lähes huomaamatta erilaisia lajeja, ehkä muotoja tai vaikkapa uusia sanoja. Luonto itsessään ei takaa toiminnan pedagogisuutta niin kuin pedagogisesti rakennetut sisätilat tekevät, vaan siihen tarvitaan kasvattajaa. Jos luonnossa toimiminen on uutta tai vierasta, sen voi aloittaa pienin askelin, kuten retkien ja luontoleikkien tapaan. Lapset sekä aikuiset saavat mahdollisuuden tottua uuteen tapaan toimia. On hyvä muistaa, että ohjaajan oma luontosuhde ja luonnontuntemus kehittyvät ulkona yhdessä lasten kanssa. (Fågel 2021 ym, 16.)

6.2 Jokaisenoikeudet Suomessa

Ennen luontoretkelle lähtöä on ensisijaisen tärkeää, että jokainen varhaiskasvattaja on perehtynyt asianmukaiseen toimintaan luonnossa. Lapset oppivat parhaiten toimimalla esimerkin kautta ja omaksuvat siten tärkeitä tapoja huolehtia ympäristöstään (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68). Jokaisenoikeudet (ent. jokamiehenoikeudet) myöntävät jokaiselle oikeuden käyttää luontoa riippumatta siitä, kuka omistaa alueen tai on sen haltija. Luonnon hyödyntäminen jokaisenoikeuksien puitteissa ei vaadi maanomistajan lupaa eikä siitä aiheudu kustannuksia. On kuitenkin tärkeää, että jokaisenoikeuksien käyttö ei aiheuta merkittävää haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai ympäristölle. (Metsähallitus 2023.)

Jokaisenoikeudella saa liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, niityillä ja vesistöissä sekä saa ratsastaa maastoa vahingoittamatta. Jokaisella on oikeus oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminenkin on sallittua. Jokainen saa poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja. Vesistöalueilla saa veneillä, uida ja kulkea jäällä sekä onkia ja pilkkiä, lukuunottamatta rajoitettuja koski- ja virta-alueita, jotka vaativat erilliset luvat. (Metsähallitus 2023.)

Jokaisenoikeudet antaa luvan moninaiseen toimintaan, mutta ne myös rajoittaa epäasiallista toimintaa. Jokaisenoikeudella ei saa haitata maanomistajan maankäyttöä tai kulkea ihmisten piholla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla. Ei saa kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita, ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta, eikä myöskään ottaa sammalta tai jäkälää. Jokaisenoikeudella ei saa tehdä avotulta toisen maalle. Kotirauhaa ei tule häiritä. Ympäristöä ei tule roskata. Kulkijalla ei ole lupa häiritä eläimiä tai lintuja tai näiden pesintäalueita. Maastossa ei myöskään saa ajaa moottoriajoneuvolla. (Metsähallitus 2023.)

7 TOIMIVIA TOTEUTUKSIA LUONTOSUHTEEN TUKEMISESTA

7.1 Ilo kasvaa ulkona -hankkeen kaupunkiviljelymalli

Suomen ympäristöopisto Syklin ja Suomen Ladun valtakunnallinen yhteishanke Ilo kasvaa ulkona toimi vuosina 2019–2021. Kyseessä oli opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke, jonka tarkoitus oli lisätä lähiluonnon käyttämistä liikunta-, opetus ja luontokohteena varhaiskasvatuksessa kuin myös esi- ja alkuopetussa. Hankkeen myötä syntyneet ideat ovat valtakunnallisesti kaikkien käytössä nettisivuilla sekä sieltä löytyy myös Ilo kasvaa ulkona -toimintamalli käsikirja, joka on suunnattu luontotoiminnan aloittelijoiden käyttöön. Käsikirjasta löytyy mm. luontotoiminnan vuosikello, joka sopii hyvin varhaiskasvatuksen toimintaan. (Sykli 2019.) Toimintamallissa luonto tarjoaa mahdollisuuksia leikkiin, oppimiseen, vuorovaikutukseen ja osallisuuden vahvistamiseen. (Ilo kasvaa ulkona 2024).

Hankkeessa toteutettiin mm. kaupunkiviljelyä, jossa luonto voidaan tuoda lähelle ulos tai sisälle. Puutarha on loistava oppimisympäristö ja sitä voidaan käyttää monenlaisessa toiminnassa, laajentaen jo olevia oppimisympäristöjä. Se mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan, että työskentelytapojen sekä oppimisympäristöjen tulee innostaa lasta tutkimaan, kokeilemaan ja harjoittelemaan asioita. Kaupunkiviljelymalli opettaa ruoan matkan pellolta pöytään saakka ja siinä harjoitellaan tärkeitä tulevaisuuden taitoja, kuten ruoan kasvattamista. Menetelmän tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja lisätä luonnon monimuotoisuutta. (Fågel 2021 ym, 16.)

Upseerin päiväkodin kaupunkiviljelytoiminta käynnistyi vuonna 2018, kun Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus lähti mukaan Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskuksen ohjaamaan Kivikeijut ja Käpykököt kaupunkiviljelypilottiin, jonka haave oli oma puutarha. Yhteistuumin lasten unelmien pohjalta sekä

vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa puutarhaa lähdettiin toteuttamaan ja siitä syntyi varhaiskasvatuksen uusi toimintamalli – Puutarhan hoitaminen. Puutarhan nimeksi lapset nimesivät Piippolan vaarin puutarha. Upseerin päiväkotia on vihreän lipun päiväkotia, joka ohjaa lapsia kestäviin elämäntapoihin. (Fågel 2021 ym, 16.)

Kaupunkiviljely on yksi tapa integroida ympäristökasvatusta ja kestävästä kehitystä varhaiskasvatukseen. Se tarjoaa lapsille konkreettisen mahdollisuuden oppia ruoan alkuperästä ja kestävästä elämäntavoista osana arkea. Upseerin päiväkodin esimerkki osoittaa, miten kaupunkiviljelytoiminta voidaan toteuttaa käytännössä ja miten se voi rikastuttaa varhaiskasvatusta monin tavoin. Tärkeä osa kaupunkiviljelytoimintaa on myös lasten osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet. Kun lapset ovat mukana suunnittelemassa ja hoitamassa puutarhaa, he saavat tärkeitä osallisuuden kokemuksia ja he oppivat ymmärtämään oman toimintansa merkityksen ympäristön kannalta.

Olen törmännyt puhuessani luontolähtöisten menetelmien käytöstä ajatusmaailmaan, jossa ajatellaan, että luontoon olisi jotenkin vaikea mennä, etenkin kaupunkimiljöössä. Kaupunkiviljelymalli tuo luonnon lähelle ja sitä voidaan toteuttaa paikkaan ja viljeltävästä riippuen myös vuodenaikaan katsomatta. Upseerin päiväkodin puutarhatoiminta toimi viljelylaatikoina ulkona, joten siihen on valikoituneet vihannekset, yrtit ja kasvit kasvoivat parhaiten kesäaikaan ja oli talviteloilla talvikuukaudet, mutta puutarhatoimintaa voi hyödyntää myös sisätiloissa esim. yrttien muodossa.

Upseerin päiväkodissa lapset hoitavat myös sisäkompostilieroja päiväkodissa ympäri vuoden. Lierot vähentävät ruokahävikkiä syömällä vihannesten kuoret, ylijäämäpuuron ym. Lierojen tuottama ravinnerikas multa viedään viljelylaatikoihin ja ne jatkavat myllertämistä maanparannuksen merkeissä. Kasvien hoito järjestetään yhdessä lasten ja henkilökunnan kanssa. Helppoiksi kasvatettaviksi nimetään samettikukka, auringonkukka, kehäkukka, raparperi, yrtit, mansikka, sokeriherne, kurpitsa, kurkku, tomaatti, porkkana, krassi ja salaatti. (Fågel 2021 ym, 16.)

Yhteisöllinen puutarhanhoito, sisäkompostointi ja monipuolisten kasvien viljely tarjoavat lapsille mahdollisuuden osallistua aktiivisesti ympäristön hoitoon ja oppia vastuullisia toimintatapoja. Lapset oppivat arvostamaan ruokaa ja ympäristöä, kun he itse näkevät, miten kasvit kasvavat ja mitä vaaditaan niiden hoitamiseen. Lisäksi kaupunkiviljely tarjoaa tilaisuuden havainnoida luonnon ilmiöitä ja oppia niistä.

7.2. Liperin kunnan varhaiskasvatuksen moninaisia Green care -menetelmiä hankkeen myötä

Liperin kunnasta löytyy innostavia esimerkkejä varhaiskasvatuksen ympäristökasvatukseen ja heillä on siihen pitkät perinteet. Heidän tavoitteensa on kasvattaa lapsia ekososiaaliseen sivistykseen ja kestävään elämäntapaan. He ovat myös kertoneet nettisivuillaan kattavasti, kuinka tätä toteutetaan käytännössä Green Care -toimintatavalla. Green care on kansainvälinen käsite, jota on vuosituhannen alkupuolelta lähtien ryhdytty käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon, maatalouden sekä matkailun piirissä. Se tarkoittaa luontolähtöistä hyvinvointia vahvistavaa toimintaa metsässä, puutarhassa, maataloilla sekä kaupungissa ja sisätiloissa. Green care menetelmiä käytetään terapiatyöskentelyssä, kuntoutuksessa, valmennuksessa ja kasvatustyössä. Menetelmät sopivat hyvin monille ammattialoille eri ikäisten ihmisten käytettäväksi mutta myös perusopetukseen lastenhoitoon ja nuorisotyöhön ym. (Suomi, Juusola & Anundi 2016, 9, 30.)

Green Care -menetelmät jaetaan kahteen eri käyttöryhmään: Vihreä hoiva ja Vihreä voima. Vihreä hoiva soveltuu kaikille itsehoitomenetelmäksi sekä lasten kasvatukseen, nuorisotyöhön, itsetuntemuksen kehittämiseen ja pari- ja perhesuhteiden vahvistamiseen. Se on myös voimavarojen lisäämisen väline. Toisaalta Vihreä voima on ammatillista ja tavoitteellista terapia- ja kuntoutustyöskentelyä, joka edellyttää sosiaali- ja terveysalan tai kasvatustieteen koulutusta. Green Care -hoitotyön perustana ovat riittävä ammattitaito ja

työkokemus, ja keskeisiä tekijöitä ovat turvallisuus ja vastuu työstä. (Suomi, Juusola & Anundi 2016, 9.)

Vihreän hoivan toimintaympäristöt voidaan jakaa neljään eri ryhmään: Maatilan green care -käyttö eli hoivamaatalous, viherympäristön green care -käyttö, eläinavusteiset menetelmät ja luontoavusteisiin menetelmiin. (Suomi, Juusola & Anundi 2016, 30.)

Liperin kunnassa Green Care -toiminnassa ympäristökasvatustyö on suunnitelmallista, säännöllistä, monipuolista ja koko varhaiskasvatuksen kattavaa. Heidän tavoitteensa on vahvistaa lasten luontosuhdetta. Liperin kunnan varhaiskasvatusyksiköissä ympäristökasvatusta toteutetaan puutarha-, luonto-, eläin- ja maatalo-avusteisella toiminnalla. Ryhmät ovat muotoutuneet lasten ja kasvattajien mielenkiinnon mukaan. Puutarhatoiminnassa hoidetaan viherryhmiä ja versokasvatetaan sisällä sekä ulkona kasvatetaan hyöty- ja koristekasveja. Eräässä päiväkodissa on talvipuutarha ja kahdessa muussa kasvihuoneet. He ovat edistäneet puutarhatoimintaa vierailuilla kasvitieteelliseen puutarhaan ja lähialueen puutarhoille sekä tehneet yhteistyötä Martta-yhdistyksen kanssa. (Liperi 2024.)

Jokaisella ryhmällä on oma kummieläin ja varhaiskasvatusyksiköissä tehdään eläinvierailuja niin, että eläimet tulevat käymään yksiköissä tai ryhmä käy vierailmassa esim. tallilla tai maatilalla. Lapset ovat päässeet mm. hoitamaan hevosia. Kesällä kahden päiväkodin pihalla hoidetaan kanoja kesäkanalassa. Varhaiskasvatusyksiköillä on omia yhteistyökumppaneita ja yrityskummeja, joiden kanssa Green Care -toimintaa kehitetään. (Liperi 2024.)

Jokaisella varhaiskasvatusyksiköllä on oma luontopolku ja ne ovat osa ryhmien toimintaa oppimisympäristöinä läheisten metsien, peltojen ja järvenrantojen tavoin. He toteuttavat kaikkia laaja-alaisen osaamisen alueita lähiluonnossa, kuten esim. motoriikan, kaveri- ja tunnetaitojen ja ongelmanratkaisun harjoittelua. Eräässä päiväkodissa toimii myös metsäryhmä, jonka "kotipesänä" toimii päiväkodin läheisyyteen rakennettu kota, jossa lapset syövät ja nukkuvat

päiväunet. He hyödyntävät toiminnassaan metsäympäristöä ja muuta luontoa. (Liperi 2024.)

Kaupunkiviljelyn, eläinvierailujen, luontopolkujen ja metsäryhmien kaltaiset käytännöt tarjoavat lapsille monipuolisia kokemuksia ja oppimisympäristöjä. Kummieläimet ja kesäkanalat ovat esimerkkejä siitä, miten lapset voivat saada konkreettisia kokemuksia eläinten hoidosta ja luonnon kunnioittamisesta. Samalla he oppivat vastuullisuutta ja kestävän elämäntavan periaatteita käytännön tasolla.

Luonnon hyvinvointivaikutukset on huomioitu myös sisätiloissa äänien, kuvien ja muiden materiaalien avulla. Sisällä on luontoaiheisia seinämaalauksia, äänimaisemia ja metsäksi muutettuja oppimisympäristöjä. Kaikki varhaiskasvatukseen hankittavat tarvikkeet ja hankinnat huomioidaan kestävän kehityksen mukaan sekä he kierrättävät jokaisessa päiväkodissa. Päiväkodin ylijäämäruoka on tarjolla perheiden kohtaamispaikassa. Henkilöstölle on järjestetty Green care -koulutukset yhteistyössä Green Care - Green Karelia -hankkeen kanssa ja henkilöstö on suorittanut 5 ja 3 opintopisteen opintokokonaisuudet Green Care -perusteissa sekä erilaisia lisäkoulutuksia, jotka ovat vahvistaneet henkilöstön luonto-osaamista. Green Care -toimintaa Suomessa edistävä Green Care Finland on myöntänyt Liperin kunnan varhaiskasvatuksen päiväkotien luontoperustaiselle toiminnalle Green Care – Luontovoimaa -laatumerkin joulukuussa 2018. (Liperi 2024.)

Henkilökunnan koulutus ja sitoutuminen Green Care -toimintaan ovat olennainen osa onnistunutta ympäristökasvatusta. Koulutuksen avulla henkilökunta voi tarjota lapsille laadukasta ohjausta ja innostaa heitä luontoon ja ympäristöön liittyvään toimintaan. Lisäksi panostus kestävän kehityksen mukaiseen hankintoihin ja kierrätykseen osoittavat kunnan sitoutumista ympäristövastuullisuuteen. Liperin kunnan varhaiskasvatuksen Green Care -toimintamalli näyttää olevan kattava ja monipuolinen lähestymistapa, joka tarjoaa lapsille arvokkaita oppimiskokemuksia ja samalla edistää kestävää elämäntapaa ja ekososiaalista sivistystä yhteisössä.

7.3 Päiväkoti Siilinkiilun metsäkylpy Siilipolku -hankepilotti

Mäntyniemen Ikihonka Oy:n omistama Päiväkoti Siilinkiilo on tuottanut syksystä 2010 alkaen luonto-, taide- ja musiikkipainotteista varhaiskasvatusta Kiteen kaupungille. Päiväkoti Siilinkiilolle myönnetty on Luontovoima-sertifikaatti vuonna 2018. Korona-aikana yritys tuotteisti Siilinkiilu -pilotin 2020–2021. (Green Care -Finland 2022.)

Yrityksen pääpaino on varhaiskasvatuspalvelujen tuottamisessa Päiväkoti Siilinkiilossa, jossa luontokasvatuksen kautta tutustutaan luonnon kiertokulkuun, kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin sekä ihmisen toiminnan vaikutuksiin niin puutarha- kuin metsäympäristöissäkin. Heillä on oma metsä Metsäaittoineen, polut missä retkeillä erilaisissa biotyypeissä, omat puutarhaviljelykset leikkihallamme. Tutustumme maatilalla elämään lähitilalla. He opettavat lapset kierrättämään, kompostoimaan ja auttamaan puutarhan hoitamisessa. (Green Care -Finland 2022.)

Siilinkiilu on lapsille ja heidän perheilleen tai muulle asiakasryhmälle tai henkilölle suunnattu ohjelmallinen ja luonto-opastettu parin tunnin luontoretki eväineen. Siilinkiilun sisällössä huomioidaan asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Sitä käytetään myös päiväkodin toiminnassa säännöllisesti eri oppimisen tavoitteissa. (Green Care -Finland 2022.)

Siilinkiilu -hankepilotti toteutettiin ensimmäisen kerran pienryhmissä lapsiperheiden kanssa. Henkilöstön kouluttajina ja mukana Siilinkiilulla asiantuntijaroolissa toimivat luonto-orientoitunut perhepsykoterapian asiantuntija sekä luontoasiantuntija. Toiminnan vaikutuksia seurattiin ja suunnattiin sekä suullisen että kirjallisen palautteen avulla. Siilinkiilun vetäjien kanssa käytyjen palautekeskustelujen lisäksi perheet saivat palautelomakkeen, joihin sekä lapset että aikuiset saivat merkitä mielipiteensä siitä, kuinka hyvin retket olivat onnistuneet. Hankkeen aikana Siilinkiilun henkilökunta sai ammattitaitoaan täydentävää ja päiväkodin varhaiskasvatuksen luontokonseptia tukevaa täsmäkoulutusta. (Green Care -Finland 2022.)

Nettisivuilla he kertovat, että hankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat. Tavoitteena oli kehittää ja pilotoida pedagogisesti suunniteltu, luontoympäristössä toteutettava uusi palvelu, jonka tarkoituksena on sisältää perheen yhdessäoloa edistäviä ja kehittäviä elementtejä erityisesti ajatellen kyseessä olevan ryhmän lasten haasteita ja tarpeita, sekä tuotteistaa Siilipolku-palvelu myös ulos myytäväksi. (Green Care -Finland 2022.) Siilipolku on varhaiskasvatuksen ja perheille suunnattu oma metsäkylykokemus, josta varhaiskasvatuksen lapset perheineen sekä muut pääsevät nauttimaan metsämaisemasta retken muodossa. Siilipolku on myös ohjattu tuokio, jonne voivat hakeutua matalalla kynnyksellä myös sellaiset ihmiset, joille luontoympäristö on vieraampi, eikä välttämättä uskalleta lähteä yksin. Tämä pilotoitu malli vahvistaa myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja perheiden yhteistyötä.

Päiväkoti Siilimpiilon toiminta heijastaa vahvaa sitoutumista luontolähtöiseen varhaiskasvatukseen. He tarjoavat lapsilleen monipuolisia kokemuksia luonnon parissa, kuten tutustumista luonnon kiertokulkuun, eläimiin, kasveihin ja erilaisiin ilmiöihin sekä metsä- että puutarhaympäristöissä. Yritys omistaa oman metsän ja viljelee puutarhassa, mikä antaa lapsille mahdollisuuden osallistua puutarhanhoitoon ja maatilan elämään tutustumiseen. Lisäksi he järjestävät ohjattuja luontoretkeä, joissa huomioidaan asiakkaiden toiveet ja tarpeet. Tämä kaikki tukee lapsen luontosuhteen vahvistamista ja tarjoaa mahdollisuuksia oppimiseen ja kehittymiseen luonnonympäristössä. Lisäksi he pyrkivät laajentamaan palvelujaan tarjoamalla saatavuutta laajemmalle yleisölle.

Yhteiskunnallisesti luontolähtöinen varhaiskasvatus edistää kestäväää elämäntapaa ja ympäristötietoisuutta jo varhaisessa vaiheessa, mikä vaikuttaa positiivisesti tuleviin sukupolviin ja ympäristönsuojeluun. Se tarjoaa vaihtoehtoisen kasvatustavan, mikä tukee monipuolista oppimista ja hyvinvointia. Lisäksi se voi vähentää luontokokemusten puutetta ja luontokatoa yhteiskunnassa, mikä on tärkeää lapsille ja yhteiskunnan hyvinvoinnille.

7.4 Forssan seudun päiväkotien Green Care -klusterihanke toi eri toimijat yhteen

Forssan seudun päiväkodit olivat jo pitkään käyttäneet heidän lähimetsäänsä monipuolisena leikki- ja liikuntapaikkana sekä erilaisina oppimisympäristönä. Esim. Tammitarhan päiväkodin Metsäeskarissa, Tammelassa oli saatu niin paljon hyviä kokemuksia, että sitä haluttiin lähteä kehittämään. Forssan seudun Green Care -klusterihanke toteutui Luonnollisesti Lounais-Hämeessä – LounaPlussa Ry:n kehittämisohjelmassa vuosina 2014–2020. (Homan-Helenius & Yli-Viikari toim. 2017, 10.)

Hankkeen tavoite oli lasten ja nuorten luontolähtöiseen toimintaan keskittyvän klusterin perustaminen ja sen toiminnan käynnistäminen kokoamalla klusterin kannalta keskeiset yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijat yhteen. Kohderyhmän muodostivat seudun hyvinvointi- ja luontomatkailualan yrittäjät, seudun varhaiskasvatuksen, perus- ja ammatillisen koulutuksen, nuorisotyön sekä sosiaali- ja terveydenhuollon parissa työskentelevät ammattilaiset sekä lasten alan järjestöjen ja yhdistysten edustajat. Klusterin tavoitteena oli kannustaa innovatiivista toimintaa lisäämällä osaamista ja intensiivistä vuorovaikutusta, järjestämällä yhteisiä tapaamisia sekä edistämällä osaamisen ja asiantuntemuksen vaihtoa klusteritoimijoiden keskuudessa. Hankkeen pidemmän tähtäimen tavoitteina olivat lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja Green Care -yritysten uusien liiketoimintamahdollisuuksien parantaminen hankkeessa luodun moniammatillisen verkoston ja yhteistyön avulla. (Homan-Helenius & Yli-Viikari toim. 2017, 10–11.)

Forssan seudun varhaiskasvatuksessa huomioidaan kestävä elämäntapa ja osana sitä luonto-teeman aktiivinen toteuttaminen. Ammatilliset arjessa tehdyt havainnot tukevat teoreettisestikin todistettuja näkemyksiä siitä, että jo lapsena kehittynyt positiivinen luontosuhde tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Forssan varhaiskasvatusyksiköissä luonnossa liikkuminen on arkipäivää. Retkeilyn, luontosuhteen kehittämisen ja luonnossa toimimisen ohjaamisen menetelmänä on Forssassa käytetty lukuisten muiden Suomen kuntien tavoin Suomen Ladun

Metsämörri -konseptin aineistoja. (Homan-Helenius & Yli-Viikari toim. 2017, 20, 27.)

Metsämörri -peikko on johdattanut ja johdattaa edelleen vuosittain varhaiskasvatuksen lapsia erilaisten luonto- ja metsäaiheisten laulujen, leikkien ja lorujen sekä tehtävien innoittamana leikkimään, tutkimaan ja oppimaan lähiluontoon. Metsämörri-toiminnan yhtenä vahvuutena on sadun ja mielikuvittelun liittyminen oleellisesti lasten toiminnan kautta saamiin luontokokemuksiin. Jokaisessa Forssan päiväkodissa on työntekijöitä, jotka ovat kouluttautuneet Metsämörri-ohjaajiksi. Lisäksi jokaisella päiväkodilla on valittuna lähimetsä, jossa vierailaan viikoittain leikkimässä ja oppimassa. (Homan-Helenius & Yli-Viikari toim. 2017, 27–28.)

Aktiivinen toiminta luonnossa edistää lasten terveyttä ja hyvinvointia. Luonnossa liikkuminen on fyysisesti aktiivista ja tarjoaa monipuolisia kokemuksia. Positiivisen luontosuhteen kehittyminen varhaisessa vaiheessa edistää lasten myöhempiä ympäristötietoisia valintoja ja kestäväää elämäntapaa. Henkilökunnan kouluttautuminen on tärkeää, sillä se varmistaa, että heillä on tarvittavat tiedot ja taidot ohjata lapsia turvallisesti ja innostavasti luontoon liittyviin aktiviteetteihin. Tämä puolestaan voi lisätä lasten osallistumista ja aktiivisuutta, sekä parantaa heidän oppimiskokemuksiaan ja luontosuhteen kehitystä. Lisäksi, kouluttautuminen luo ammatillista kehitystä henkilökunnalle ja vahvistaa heidän osaamistaan luontopohjaisessa varhaiskasvatuksessa, mikä vaikuttaa positiivisesti myös koko varhaiskasvatustyksikön toimintaan ja ilmapiiriin.

Näiden käytäntöjen avulla Forssan seudun päiväkodit tarjoavat lapsille mahdollisuuden tutustua luontoon monipuolisesti ja innostavasti. Luontolähtöisen toiminnan avulla tuetaan lasten kokonaisvaltaista kehitystä, luontosuhteen vahvistumista ja ympäristötietoisuuden kasvua jo varhaislapsuudessa. Luontolähtöisten menetelmien avulla lapset saavat mahdollisuuden tutustua luontoon ja ympäristöön positiivisella ja innostavalla tavalla, mikä vahvistaa heidän luontosuhdettaan ja ympäristötietoisuuttaan. Luonnossa liikkuminen ja sen tutkiminen voivat myös edistää lasten motorisia taitoja, sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja mielikuvitusta. Lisäksi luontolähtöiset aktiviteetit auttavat

lapsia rentoutumaan ja vähentämään stressiä sekä lisätä heidän keskittymiskykyään ja oppimismotivaatiotaan. Näiden kokemusten avulla lapset voivat kehittää myös kestäväen kehityksen arvoja ja asenteita, mikä on tärkeää heidän tulevaisuutensa ja ympäristön kannalta.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Luontolähtöisellä varhaiskasvatuksella on monia hyötyjä lapsille, varhaiskasvatuksen toimijoille ja yhteiskunnalle kokonaisuutena. Lapsille tarjotaan mahdollisuus kehittää vahva ja positiivinen suhde luontoon jo varhaisesta iästä lähtien, mikä on merkittävää luontosuhteen tukemisen kannalta varhaiskasvatuksessa. Tämä vaikuttaa myönteisesti heidän hyvinvointiinsa ja terveyteensä monien tutkimusten valossa. Luontolähtöinen varhaiskasvatus edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tarjoamalla monipuolisia oppimiskokemuksia. Luonnossa lapset voivat harjoitella motorisia taitojaan, tutkia luonnon ilmiöitä ja kehittää luovuuttaan ja ongelmanratkaisukykyään. Luontolähtöinen varhaiskasvatus edistää kestävän kehityksen tavoitteita opettamalla lapsille arvostusta ympäristöä kohtaan ja kannustamalla kestäviin elämäntapoihin. Tämä luo vahvan pohjan myöhemmälle ympäristötietoisuudelle ja kestäväälle kulutuskäyttäytymiselle.

Varhaiskasvatuksen toimijoille luontolähtöinen lähestymistapa tarjoaa uusia mahdollisuuksia pedagogiseen työhön ja monipuolistaa oppimisympäristöjä. Lisäksi se myös parantaa työntekijöiden työhyvinvointia ja motivaatiota. Yhteiskunnallisesti luontolähtöinen varhaiskasvatus edistää kestävästä kehitystä ja ympäristön suojelua kouluttamalla tulevia sukupolvia arvostamaan luontoa ja toimimaan kestävästi. Lisäksi se vähentää terveydenhuollon kustannuksia tarjoamalla lapsille mahdollisuuden viettää enemmän aikaa ulkona ja liikkua luonnossa. Totean että luontolähtöinen varhaiskasvatus tuo positiivisia vaikutuksia lapsille, varhaiskasvatuksen toimijoille ja yhteiskunnalle kokonaisuutena edistämällä lapsen hyvinvointia, kehitystä ja ympäristötietoisuutta.

Näillä edellä mainituissa hankkeissa on kokeiltu erilaisia tapoja integroida luonto osaksi varhaiskasvatusta ja tarjota lapsille elämyksellisiä oppimiskokemuksia luonnossa Green Care -toiminnan kautta. Ilo kasvaa ulkona -hankkeessa oli

otettu käyttöön kaupunkiviljelymalli. Tämä malli mahdollistaa lapsille konkreettisen kokemuksen ruoan kasvattamisesta ja ruokaketjun ymmärtämisestä. Upseerin päiväkodin lapset oppivat kaupunkiviljelyn kautta arvokkaita asioita ruoan alkuperästä, vastuullisuudesta, ympäristötietoisuudesta, kärsivällisyydestä ja sinnikkyydestä sekä ruuan arvostuksesta. He näkevät konkreettisesti, miten siemenet itävät, kasvit kasvavat ja mitä vaaditaan sadonkorjuuseen. Osallistuessaan kasvien hoitoon he oppivat vastuullista toimintaa ja ymmärtävät omien tekojensa vaikutukset kasvien menestykseen. Kaupunkiviljely tarjoaa myös mahdollisuuden opettaa lapsille ympäristötietoisuutta ja kestävän kehityksen periaatteita, kuten kierrätyksen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen. Kasvien kasvattaminen opettaa kärsivällisyyttä ja sinnikkyyttä, sillä se vaatii aikaa ja huolellisuutta. Lisäksi lapset oppivat arvostamaan ruokaa ja ymmärtämään sen arvon, kun he osallistuvat sen kasvattamiseen ja sadonkorjuuseen. Kaiken kaikkiaan kaupunkiviljely tarjoaa lapsille monipuolisen oppimiskokemuksen, joka vaikuttaa myönteisesti heidän arvoihinsa, elämäntaitoihinsa ja ympäristötietoisuuteensa.

Liperin kunnan varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan monipuolisia luonto- ja ympäristökokemuksia puutarhoissa, luontopoluilla ja eläinten parissa. Kaupunkiviljelyn, eläinvierailujen, luontopolkujen ja metsäryhmien kaltaiset käytännöt tarjoavat lapsille monipuolisia kokemuksia ja oppimisympäristöjä. Kummieläimet ja kesäkanalat ovat esimerkkejä siitä, miten lapset voivat saada konkreettisia kokemuksia eläinten hoidosta ja luonnon kunnioittamisesta. Samalla he oppivat vastuullisuutta ja kestävän elämäntavan periaatteita käytännön tasolla. Tässä korostuu myös yhteistyön merkitys eri toimijoiden välillä ja henkilökunnan koulutus. Henkilökunnan koulutus ja sitoutuminen Green Care -toimintaan ovat olennainen osa onnistunutta toimintaa. Lisäksi panostus kestävän kehityksen mukaiseen hankintoihin ja kierrätykseen osoittavat kunnan sitoutumista ympäristövastuullisuuteen.

Luontolähtöiset esimerkit varhaiskasvatuksesta edistävät lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, perhesuhteita ja yhteisöllistä hyvinvointia, samalla luoden vahvan perustan kestävälle elämäntavalle ja ympäristötietoisuudelle

tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi. Kuten esimerkiksi Päiväkoti Siilimpiilon toiminta, joka tarjoaa esimerkillistä ja monipuolista luontolähtöistä toimintaa niin varhaiskasvatukseen lapsille, kuin myös laajemmalle yhteisölle. Heidän tuotteistama Siilipolku on varhaiskasvatukseen ja perheille suunnattu oma metsäkylykokemus, josta varhaiskasvatukseen lapset perheineen sekä muut pääsevät nauttimaan metsämaisemasta retken muodossa. Samalla vanhemmat saavat tukea lapsen kasvatuksessa ja ympäristökasvatuksen tukemisessa myös kodin ulkopuolella.

Forssan seudun päiväkotien kokemukset osoittavat luontolähtöisen varhaiskasvatuksen merkityksen lapsille ja yhteisölle. Jo pitkään päiväkodit ovat hyödyntäneet lähimetsää monipuolisena oppimis- ja virkistysympäristönä. Esimerkiksi Tammitarhan päiväkodissa saadut positiiviset kokemukset innostivat kehittämään toimintaa edelleen. Green Care -klusterihankkeen avulla luotiin verkosto, joka yhdisti eri toimijoita varhaiskasvatuksesta luontomatkailuun tavoitteenaan edistää lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Forssan seudun varhaiskasvatus painottaa kestävästä elämäntapaa ja luontoteemaa aktiivisesti. Lasten positiivisen suhteen luontoon on havaittu edistävän heidän kokonaisvaltaista kehitystään.

Kaikissa näissä hankkeissa lapsille tarjotaan mahdollisuus osallistua aktiivisesti ympäristön hoitoon ja oppia vastuullisia toimintatapoja. Henkilökunnan koulutus ja yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden välillä ovat keskeisiä tekijöitä näiden hankkeiden onnistumisessa. Kokonaisuutena luontolähtöinen varhaiskasvatus edistää kestävästä kehityksen tavoitteita ja tarjoaa lapsille arvokkaita oppimiskokemuksia luonnonympäristössä ja tukevat lasten luontosuhteen vahvistumista varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatukseen toimintaympäristössä ulkona oleminen on melko tuttua toimintaa, pyritäänhän me aina käymään ulkona 2 kertaa päivässä ja metsäretkipäivät ovat melko vakio viikkotoiminnassa. Varhaiskasvattajat itse tunnistavat miten päätä huimaava meno rauhoittuu nopeasti, kun ryhmä siirtyy ulos. On heti paljon helpompi hengittää. Ulkona oleminen ei siis ole mitenkään

uusi juttu, mutta se että miksi sinne mennään, ei välttämättä ole jokaisen kasvattajan tietoisuudessa. Erilaiset koulutukset, kuten Green care -koulutuksen saaminen Liperin kunnan tavoin tai Suomen Ladun luotsaamat Metsämörri -koulutukset herättää innostavia ajatuksia siitä, miten tietoisuutta voitaisiin lisätä monessa muussakin kunnassa sekä yksityisellä puolella. Luonto antaa loistavan oppimisympäristön jos me vain uskallamme hyödyntää sitä ja astua ulos totutuista normeista. Voisiko luontolähtöisyyttä hyödyntää muutenkin, kun vain metsäretkipäivinä, sillä edistäähän se kokonaisvaltaista hyvinvointia? (Liperi 2024).

Sosiaali- ja terveysalojen toimintamalli vaatii uuden tyyppistä ajattelua, toimintatapoja ja totuttujen rajojen rikkomista niin varhaiskasvatuksen organisaatioissa, lainsäädännöissä kuin palveluntuottajien keskuudessa. Toimintamallin kehittyminen vaatii eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja verkosto-osaamista. Näen, että juuri hanketyö ja kolmannen sektorin toimijat ovat merkittävässä asemassa Green care -toiminnan nousuun. Yrittäjän näkökulmasta Green Care edellyttää ymmärrystä luonnon hyvinvointivaikutuksista ja kiinnostusta ihmisiin sekä liiketaloudellista osaamista, ammattiosaamista ja alaa säätelevien lakien ja säädösten sekä rahoitusjärjestelmien tuntemista. (Soini et al. 2011, 329.) Koulutuksella on myös merkittävä vaikutus toimintamalleihin ja uusiin innovaatioihin.

Green Care on luonteeltaan melko uusi termi ja se on alkanut nousta vasta viime vuosikymmeninä tämän hetkiseen vilkkaaseen keskusteluun myös sosiaali- ja terveysalalla. Green care malliset hankeyhteistyöt hyödyntävät sekä Green Care -yrittäjää, mutta myös antaa mittaamattoman paljon mahdollisuuksia hoivapuolelle sekä varhaiskasvatukseen. Elämykselliset kokemukset luonnossa ja luontoympäristöissä tukevat lasten luontosuhdetta ja parantavat heidän mahdollisuutta hakeutua sinne myös myöhemminkin elämässään. Lasten luontosuhde rakentuu liikkumalla ja leikkimällä luonnossa ja erilaisia luonnonilmiöitä seuraamalla. Tarvitaan lisää tietoisuutta, mutta myös innostavia käytännön toteutuksia ja malleja, joita tässä opinnäytetyössä olen esitellyt. Lisäksi tarvitaan vahvaa suunnitelmallisuutta, jotta toiminta voi olla onnistunutta. Tietoisuuden kasvaessa toiminta on rikkaampaa ja se herättää luovuutta

ajattelemaan "laatikon ulkopuolelta". Merja Juusola (2016) toteaa Vihreä hoiva ja voima -teoksessa, että "luonnossa vähemmän on enemmän". Miksi me lähtisimme etsimään mitään suurempaa, kun meillä on kaikki tarvittava ulkona? Rikastuttamalla toimintaa Green care -muotoisesti toiminta on mielekkäämpää niin varhaiskasvattajalle kuin lapsillekin ja se edistää heidän oppimiskokemuksiaan. Sillä myös edistämme lasten sekä kasvattajien terveyttä ja hyvinvointia ja kasvatamme ympäristötietoisia ja tulevaisuudessa ympäristöstään huolta pitäviä kansalaisia.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimustyössä hyödynnetään jo tutkittua tietoa teorian muodossa, joten tutkimusta kirjoittaessa on tärkeää tuoda esiin kenen tekemistä teoksista tai tutkimuksista on kyse. Tutkimuseetiikkaan kuuluu olennaisesti rehellisen tiedon tuottaminen, jonka takana kirjoittaja voi seistä. Siksi sen tulee olla myös huolellisesti tehty ja tiedonhankinnan tulee olla eettisesti kestävä. (mukailen Helavirta 2022.) Tiedonhankinnassa on hyödynnetty ajantasaista tietoa tieteellisistä kirjallaisista, jotka merkitään opinnäytetyön lähdeluetteluun ja asianmukaisin viittauksin.

Opinnäytetyössä käsitelty Green care on vastuullista palvelutoimintaa ja sen tulee täyttää tietyt kriteerit, jotta voi saada Green care -laatumerkin toiminnalleen. Hanke-esittelyissä monella toimijalla oli kyseinen laatumerkki ansaittua. Näitä vaatimuksia ovat ammatillisuus, vastuullisuus ja tavoitteellisuus. Tuotemerkillä tarkoitetaan laatuvarmistusta tai standardisoitua toimintamallia, joka takaa asiakkaalle tuotteen sisällön ja laadun. Green care -toiminta noudattaa eettisiä ohjeita (Liite 1) (Soini et al 2011, 326.)

Opinnäytetyö kirjoitetaan avoimuuden nimissä ja tieto on rehellistä, johon merkitään käytetyt lähteet asianmukaisella tavalla. Teos menee myös Turnit -järjestelmän kautta, joka pitää huolen, ettei sitä ole plagioitu. Luotettavuuteen vaikuttaa myös ajantasainen tiedon keruu, opinnäytetyössä vanhin käytetty teos on vuodelta 2014, jossa viitataan vuonna 2004 tehtyyn lainaukseen. Mikään

teoksessa tuotettu tieto ei siten ole yli 20 vuotta vanhempaa, joka olisi esim. kumottu jollakin toisella teorialla.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Arvonen, S. 2017. Metsämieli – Mielen ja kehon taskukirja. Tallinna: Metsäkustannus.

Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä J., Furman E., Halkka, A., Hallanaro, E., & Sorvali S. (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332–336.

Dr. Li, Q. 2018. Shinrin-Yoku – Japanilaisen metsäkylvyn salaisuudet. Terveyttä ja hyvinvointia puiden avulla. Nipponin lääketieteellinen yliopisto. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Fågel, R., Jussila, V. & Sarkkinen S. (toim.) 2021. Ilo kasvaa ulkona -- luontotoiminnan käsikirja. Ulvila: Plusprint.

Green Care Finland 2022. Uutiset. Luontopainotteista varhaiskasvatusta ja luontoretkiä – jäsenesittelyssä Mäntyniemen Ikihonka Oy. Viitattu 9.2.2022. <https://www.gcfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/Luontopainotteista-varhaiskasvatusta-ja-luontoretkia---jasenesittelyssa-Mantyniemen-Ikihonka-Oy-585.html>.

Helavirta, S. 2022. Tutkimusetiikka. PP-tiedosto. Viitattu 22.12.2023.

Homan-Helenius, P. & Yli-Viikari, A. 2017. Luonnosta avaimet lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen - Kokemuksia luontolähtöisen toiminnan kehittämistä lapsille ja nuorille eri sektoreiden välisenä yhteistyönä, 10–30. Forssan seudun Green Care -klusterihankkeen loppujulkaisu. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Ilo kasvaa ulkona 2024. Viitattu 8.2.2024. <https://ilokasvaauklona.fi/>.

Leppänen, M. & Pajunen, A. 2019. Suomalainen metsäkylpy. Helsinki: Gummerus kustannus Oy.

Liperi 2024. Liperi. Green Care -toiminta Liperin Varhaiskasvatuksessa. Viitattu 8.2.2024. <https://www.liperi.fi/green-care>.

Louv, R. 2005. Last child in the woods. Saving our children from nature deficit disorder. London: Atlantic Books.

Luke = Luonnonvarakeskus

Luke 2023. Metsävarat maakunnittain. Viitattu 22.12.2023. <https://www.luke.fi/fi/tilastot/metsavarat/metsavarat-maakunnittain-3>.

Metsähallitus 2023. Jokaisenoikeudet. Viitattu 29.11.2023. <https://www.luontoon.fi/jokaisenoikeudet>.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 45. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. L. Iloa ja ihmettelyä - ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. 2012. Luonnon hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Kansallinen Hyvinvointiverkosto.

Salminen, A. 2023. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. 1–5. 2. tarkistettu painos. Vaasan yliopiston raportteja. Verkkoaineisto.

Soini K., Ilmarinen K., Yli-Viikari A. & Kirveennummi A. 2011. Yhteiskuntapolitiikka 76:3, 320–330. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Sitra & Green Care Finland ry 2013. Vihreää hyvinvointia. Viitattu 1.3.2024.
<https://www.sitra.fi/julkaisut/vihreaa-hyvinvointia/>.

Suomi, A., Juusola, M. & Anundi E. 2016. Vihreä hoiva ja voima. Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin Majakka. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Sykli = Suomen ympäristöopisto

Sykli 2019. Ilo kasvaa ulkona -luontoliikunta osaksi toimintakulttuuria (2019–2021). Viitattu 8.2.2024. <https://sykli.fi/ilo-kasvaa-ulkona-luontoliikunta-osaksi-toimintakulttuuria-2019-2021/>.

Vasu = Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatuksen ilmasto-opas 2021a. Ilmastokasvatus. Viitattu 7.11.2023.
<https://vakanilmasto-opas.fi/ilmastokasvatus/>.

Varhaiskasvatuksen ilmasto-opas 2021b. Opetusmateriaalit. Viitattu 7.11.2023.
<https://vakanilmasto-opas.fi/opetusmateriaalit/luontosuhteen-vahvistaminen/>.

Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Tallinna: Art House Oy.

Wahlström, R. & Juusola M. 2017. Vihreä hoiva ja kasvatus - luontoherkkyysharjoituksia ja ympäristökasvatusta lapsille ja nuorille. Toinen painos. Helsinki: Kustannusyhtiö Artemia.

Willamo, R. 2004. Luonto ja ei-luonto. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. L. Iloa ja ihmettelyä - ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liite 1

Green Care -toiminnan eettiset ohjeet

Hyväksytty Green Care Finland ry:n vuosikokouksessa Tampereella 13.4.2012
Nämä eettiset periaatteet koskevat kaikkia Green care -palveluntarjoajia. Näiden ohjeiden lisäksi kukin toimija on velvoitettu perehtymään oman toimialansa eettisiin ohjeistuksiin ja noudattamaan korkeaa ammattietiikkaa omalla osaamisalallaan.

1. Luontosuhde

Luonnon elvyttävyyden arvostaminen

Ihminen on osa luontoa. Green care tähtää ihmisen alkuperäisen luontosuhteen vahvistamiseen. Green care -toiminta perustuu luontoelementtien elvyttävyyteen ja/tai hyvinvointia lisäävään vaikutukseen.

Luontoympäristö ja vastuullisuus

Green care -palveluntarjoaja ottaa huomioon toiminnan vaikutukset luontoon ja edistää luonnon säilymistä tuleville sukupolville. Hän etsii toiminnassaan kestävänsä kehityksen mukaisia ratkaisuja. Toiminnassa otetaan huomioon kotimaisuus, paikallinen kulttuuri ja paikalliset ihmiset sekä heidän elinkeinomahdollisuutensa. Toimiessaan luontoympäristössä green care -palveluntarjoaja kunnioittaa luontoon liittyviä arvoja ja oikeuksia, kuten jokamiehenoikeuksia.

Eläinten kunnioittaminen ja suojele

Eläimet ovat green care -toiminnassa yhteistyökumppaneita, eivät käyttöesineitä. Green care -ammattilaisen tehtävä on huolehtia eläinten hyvinvoinnista, viihtyvyydestä, turvallisuudesta ja siitä, että toiminnassa noudatetaan eläinsuojelulain ja asetusten vaatimuksia. Green care -toimijan, joka kouluttaa

eläimiä tai käyttää eläimiä työssään, on omattava riittävät tiedot eläimistä sekä niiden kouluttamisesta, hoitamisesta ja hyvinvoinnin vaatimuksista.

2. Ammatillisuus

Ammattimaisuus

Green care -palveluntarjoaja työskentelee ammattitaitoisesti noudattaen toiminnassaan lakeja ja asetuksia sekä hyviä tapoja. Hän on rehellinen osaamisensa rajoista itselleen ja muille. Hän harjoittaa yritystoimintaa vastuullisesti ja työhönsä sitoutuen. Green care - palveluntarjoaja ylläpitää ja kehittää ammatillisia tietoja ja taitoja muun muassa seuraamalla säännöllisesti alan julkaisutoimintaa sekä osallistumalla alan koulutuksiin ja järjestötoimintaan. Hän myös huolehtii työntekijöiden ammattitaidon kehittymisestä sekä omalta osaltaan siirtää ammattitaitoaan seuraaville sukupolville.

Green care -palveluntarjoaja kertoo palveluistaan asiakkaille, antaen asiakkaille selkeän kuvan toiminnan sisällöstä, perusteista ja tavoitteista. Green care - palveluntarjoaja harkitsee green care -menetelmien soveltuvuuden kullekin asiakkaalle yksilöllisesti toimintarajoitteet ja tarpeet huomioiden.

Menetelmien tavoitteellinen ja vastuullinen käyttö

Green care -toiminta on aina tavoitteellista ja vastuullista. Menetelmien ja toimintaympäristön valinnassa ja käytössä tulee noudattaa erityistä harkintaa ja vastuullisuutta. Toimintamenetelmien tulee perustua tutkimustietoon. Menetelmiä käytettäessä tulee kunnioittaa menetelmille erikseen asetettuja vaatimuksia ja ohjeistuksia.

Laatu ja turvallisuus

Turvallisuus tarkoittaa psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista turvallisuutta. Green care - palveluntarjoaja tarjoaa asiakkailleen laadukkaita ja turvallisia tuotteita ja palveluita. Hän huolehtii töistään siten, että niille asetetut vaatimukset

saavutetaan. Palveluntarjoaja arvioi säännöllisesti työnsä laatua ja turvallisuutta. Hän perehtyy myös green care -toiminnan laadun kehittämiseen.

Yhteistyö toimijoiden kesken

Green care -palveluntarjoaja edistää alalla toimivien hyviä keskinäisiä suhteita ja yhteistyötä. Hän arvostaa alan muiden ammattilaisten osaamista ja tukee toisia green care -toimijoita heidän työssään ja ammatillisessa kehittämisessä. Green care -palveluntarjoaja ylläpitää ja kohottaa green care -toiminnan arvoa oman toimintansa kautta.

3. Asiakassuhde

Kokemuksellisuuden ja osallisuuden arvostaminen

Hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. Ammatillaisen on myös edistettävä asiakkaansa sen kaltaista osallisuutta, joka lisää hänen mahdollisuuksiaan vaikuttaa elämäänsä koskeviin päätöksiin ja toimiin. Ihmisellä on oikeus itsenäiseen päätöksentekoon palveluja käyttäessään, silloin kun tämä ei ole ristiriidassa kenenkään hyvinvoinnin, turvallisuuden tai yhteisön toimintaohjeiden kanssa.

Ihmisoikeuksien ymmärtäminen ja hyväksyminen

Green care -ammattilaisen on kohdeltava asiakasta tasavertaisesti ja kokonaisvaltaisesti hänen asemastaan, elämäntilanteestaan, sukupuolestaan, iästään, uskonnostaan, kulttuuristaan, rodustaan, vakaumuksestaan ja mielipiteestään riippumatta. Green care -toimijan tehtävänä on puolustaa asiakkaina olevien ihmisten tarpeita niin pitkälle kuin se käytettävissä olevien voimavarojen mukaan on mahdollista. Hänen tulee vastustaa syrjimistä ja toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Green care -toimija kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja vapautta myös ideologisissa kysymyksissä eikä käytä väkivaltaa missään muodossa.

Ammattilaisen on pyrittävä ottamaan huomioon asiakkaansa kaikki elämänalueet ja kohtaamaan hänet paitsi yksilönä myös osana perhettään sekä osana ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Asiakasta autetaan omien vahvuuksiensa tunnistamisessa ja kehittämisessä.

Luottamuksellisuus

Green care -ammattilainen suojaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja noudattaa salassapitovelvollisuutta. Tietojen luovuttamisessa green care -toimija noudattaa tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöä.